

מכון שלום הרטמן • תכנית בארי



ליל הסדר נפתח בארבע הקושיות. קושיה היא שאלה. בשיעור זה נשאל על שאלות, ננסה לברר את מקום השאלה בחיינו. האם יש שאלה טובה? מה משמעות הפתיחה בשאלה? מה תפקידן של השאלות בליל הסדר? האם כדאי לנו לקחת את הקושיות גם למקומות אחרים בחיינו? המשנה קובעת "וכאן הבן שואל אביו, ואם אין דעת בבן אביו מלמדו מה נשתנה..." (משנה, מסכת פסחים, פרק י, משנה ד)

מטרות השיעור

1. להבין את ארבע הקושיות.
2. להכיר בחשיבות של שאלת שאלות ותרומתן לעיצוב תודעתנו ביחס לנושאים שונים.
3. לברר מה מקומה של השאלה בחיינו כתלמידים ואנשים.

מבנה השיעור

פתיחה במליאה - מהי קושיה
עבודה בחברותות על ארבע הקושיות.
דיון פתוח על מקומה של השאלה בחיינו.



מהלך השיעור

- הצעה לפתיחה:** ניכנס לכיתה ונעשה משהו שונה מכרגיל. למשל נתחיל ללמד את הכיתה כשאנו עומדים בסופה; או נבקש מהתלמידים לסובב את הכסאות עם הגב ללוח וכיוב'. כל זה על מנת לעורר אותם לשאול מה קרה? מה נשתנה השיעור הזה משיעורים אחרים?
1. נרשום על הלוח את המילה קושיה ונשאל את התלמידים מה פירוש המילה קושיה? איזו מילה הם מוצאים בתוך המילה קושיה? קושיה. היא שאלה, מה בין קושי לשאלה?
 2. נבקש מהתלמידים לנסות לשחזר את הקושיות ולראות מה הם זוכרים? נחלק לתלמידים את דפי המקורות ובהם הקושיות לעבודה בחברות (בקבוצות קטנות). (10 - 15 דקות)
 3. נסכם ביחד את העבודה בחברות. ונעורר דיון על פתיחת הסדר בשאלות הבן? למה הסדר נפתח דווקא כך? האם ניתנות במהלך הסדר תשובות לשאלות שנשאלות? איזו חשיבות/משמעות יש לשאלת שאלות קבועה שכזו? מה נוכל ללמוד על מקומה של השאלה בתרבות? האם אנחנו מכירים אירועים נוספים שנפתחים בשאלה?
- הרחבות בנושא ופרפראות למחביר תוכלו למצוא בהלילה הזה - הגדה ישראלית מאת נעם ציון ומישאל ציון

מוזגין כוס שני וכאן הבן שואל:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות
שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה כלו מצה
שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה (כלו) מרור
שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, הלילה הזה
שתי פעמים
שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסבין, הלילה הזה
כלנו מסבין

- ◀ כמה שאלות יש במקור שלפניכם?
- ◀ הוסיפו סימני פיסוק למקור באופן שיבטא את דעתכם.
- ◀ מה שאלות השאלות? על מה הן מצביעות?
- ◀ האם הקושיות מתאימות לימינו?
- ◀ במרוצת הדורות חלו שינויים בקושיות, כיצד כדאי לדעתכם לשנות את הקושיות היום?

נקודות לדיון

על המקורות ◀ דף למורה

את הקושיות שואלים הילדים את הוריהם. מדובר בארבע קושיות. הקושיות מצביעות על שינויים שחלים בליל הסדר בהשוואה ללילות אחרים בשנה. בפרפרזה ניתן לשאול את הקושיא כך: במה שונה הלילה הזה מכל הלילות שבהם אוכלים גם חמץ וגם מצה ובו אוכלים רק מצה? כל קושיא מצביעה על שינוי שחל בליל הסדר ביחס ללילות האחרים בשנה:

כל הלילות	הלילה הזה
אוכלים חמץ ומצה	אוכלים רק מצה.
אוכלים מגוון של ירקות	מקפידים על אכילת מרור
לא מטבילים ירקות.	מטבילים פעמים הטיבול הראשון הוא הכרפס והשני הוא המרור.
אוכלים בישיבה או בהסבה	מקפידים על הסבה, מנהג שאיננו נוהגים היום. הסבה היא שכיבה על מיטות, כמנהג הרומאים.

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות,
 שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה בלוי מצה?
 מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות,
 שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה (בלוי) מרור?
 מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות,
 שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, הלילה הזה
 שתי פעמים?
 מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות,
 שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסבין, הלילה הזה
 בלנו מסבין?

◀ כמה שאלות יש בחקור שלפניכם?

ניתן לקרוא את החקור כשאלה עם ארבע תשובות, או כארבע שאלות שמצביעות על שינויים בסדר והתשובה לכל השאלות היא בסיפור של יציאת מצרים. השאלה יוצרת את הגירוי לסיפור. העובדה שהשואל ער לשינויים המתחוללים סביב מהווה את המצע לתשובה שמכילה בין השאר הסברים לשינויים שמתבצעים בליל הסדר.

◀ הוסיפו סימני פיסוק לחקור באופן שיבטא את דעתכם.

◀ מה שאלות השאלות? על מה הן מצביעות?

השאלות מצביעות על שינויים שמתקיימים בליל הסדר בהשוואה ללילות אחרים בשנה. מקפידים לאכול רק חמץ; מקפידים לאכול מרור בין שאר הירקות שאוכלים; מטבילים פעמיים לפני הסעודה, מנהג שאינו מקובל בסעודות אחרות; יושבים מסובים, צורת הישיבה משתנה. כל אחד מהשינויים הללו מהווה טריגר לעניין אחר בסיפור יציאת מצרים: העבדות, היציאה בחיפזון, הגאולה, מנהגי האדנות.

◀ האם הקושיות מתאימות לימינו?

הקושיות לא לגמרי מתאימות לימינו מאחר ובימינו לא נוהג לאכול בהסבה, לא ברור מתי שני הטיבולים במהלך הסדר, לא נוהג לאכול בליל הסדר בהסבה.

◀ במרוצת הדורות חלו שינויים בקושיות, כיצד כדאי לדעתכם לשנות את הקושיות היום?

אולי יש מקום ליצור שינוי אמיתי שיעורר שאלה אמיתית ויוביל לדיון משמעותי על סיפור יציאת מצרים.

נקודות לדיון